

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 1. soboto v mesecu.
Lastnik: Prva jugoslov. tovarna
kavinih surogatov v Ljubljani

Leto I. V Ljubljani, 6. vel. travna 1905.

Št. 5.

Uredništvo »Slovenske Go-
spodinje« je v Ljubljani, Mestni
▲ ▲ ▲ trg šte. 17 ▲ ▲ ▲

Prešernov spomenik v Ljubljano!

Kjer se slovenska čuje govorica,
pokladajmo dari mu na oltar;
gospod in kmet, mladenič in devica,
otrok in mati, svoj prinesi dar!
En duh, en glas! Ves rod slovenski, vstani:
Prešernov spomenik naj bo v Ljubljani!

Josip Stritar.

Rojakinje! „Prešernu spomenik v Ljubljano!“ Ta glas je pred leti krepko zadonel in se razlegal po vseh slovenskih pokrajinah. Veselo je odmeval v srcih rodoljubnih slovenskih sinov in hčerâ, saj je dajal samo duška iskreni želji, ki jo je že zdavnaj gojila na tihem vsaka zavedna slovenska duša.

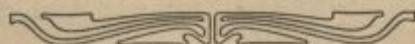
Ta želja se nam izpolni v kratkem, že tekom letošnjega avgusta meseca. Prešernov spomenik je gotov in vlit že v bron!

Prešernov spomenik torej imamo, a še ne tam, kjer je edino pravo njegovo mesto: v srcu slovenske domovine, v Ljubljani! Tu naj se na najlepšem prostoru postavi na ponosno vzvišen podstavek na ogled domačinu in tujcu!

Toda predvsem je treba Prešernov kip plačati! V ta namen pa je potreba še 20.000 kron.

Na noge torej, Slovenke! V Prešernovem imenu vsaj bodimo složne! Z veseljem sezimo v svojo domačo hranilnico, prostorno ali uborno, ter izkažimo s primernim prispevkom svojo hvaležnost in ljubezen svojemu Prešernu! Nabirajmo še nekaj mesecev povsod in pri vsaki priliki, navdušujmo svoje rojake, da priredé veselice, izlete, predavanja, gledališke predstave i. dr. na korist fondu za Prešernov spomenik! Posnemajmo Rusinje, Poljakinje in Čehinje, ki so nabrale največje prispevke za spomenike Puškina, Mickiewicza in Jana Husa! Slovenke! Prešeren je naš klasik, ki je opeval v večno-krasnih pesmih našo domovino, ki pa je opeval tudi poštenost, marljivost in lepoto Slovenk! Prešeren je naš pesnik, in Slovenke so v prvi vrsti dolžne, storiti vse, da dobimo spomenik svojega pevca v Ljubljano!

Slovenke, naprej, na delo za pesnika Slovenke — Bogomile, za — Frana Prešerna!

Ellen Keyeva.

 inole tedne se je po vseh avstrijskih listih pisalo o slavni filozofki, Ellen Keyevi.

Gotovo ni brez pomena, da se je rodila Ellen Keyeva v Škandinaviji, v deželah ženske svobode, kjer si služi tretjina žensk sama svoj kruh, v domovini velikih svetovnoslavnih žen-pisateljic: Ane Charlotte Edgren-Lefflerjeve, Amaliije Skramove in Selme Lagerlöfove.

Aristokratka po rojstvu je pisateljica Keyeva popolna demokratka ter socialistka po svojem svetovnem naziranju.

Oče Ellen Keyeve je igral svoj čas v državnem zboru veliko ulogo, in jedva mu je dorasla hčerka, mlada Ellen, ko mu je postala ne le tajnica, marveč v vsem in vsacem marljiva sodelavka. Tako je videla in slišala mnogo, potovala z očetom po svetu, in njena duša je zbirala dragocene snovi.

Politika ter kriza v domačem gospodarstvu pa sta povzročila, da je morala Keyeva še kot mlado dekle skrbeti za svoj obstanek. Že prej — še skoraj v otroških letih — je ustanovila na kmetih ljudsko knjižnico ter je zbirala male deklice okrog sebe in jih je poučevala. Pozneje je prirejala v delavskem zavodu v Štokholmu predavanja, ki so vzbujala senzacijo.

Še večjo pozornost pa so vzbudili duhoviti spisi Ellen Keyeve, ki se zrcalita v njih neskončna dobrot in pristrčnost. Keyeva stremi za oplemenitvijo, za izpopolnitvijo človeštva. Nekaj proroškega, samozavestnega živi v njej ter diha v njenih globokoumnih spisih, ki so postali nekako sveto pismo vseh mladih, še visokega vzleta zmožnih src. Saj so ti modroslovni spisi tako polni žarečega, neomajnega mladinskega navdušenja, polni brezpogojnega optimizma ter trdne vere v bodočnost, v kateri se nadeja pisateljica odrešenja!

V to svrhu pa treba predvsem prave vzgoje otrok, treba je, da vladata med zakonci, ki imajo otroke, ljubezen in dušna harmonija, ker samo ljubezen more izpopolniti človeštvo. »Dajte otrokom pravico živeti polno, individualno življenje pred očetom in materjo, ki živita sama polno, individualno življenje!« To je glavna tendenca znamenitega dela gospe Keyeve »Stoletje otroka«. Gospej Keyevi je mladina sveta, in svet naj bo staršem mladi rod od svojega rojstva do odraslega človeka, ki ga pošljejo potem — v življenje.

»Ne dresirajte svojih otrok, ampak odgajajte jih!« kliče Ellen Key.

V vseh spisih Ellen Keyeve, kakor so »Zlorabljana ženska moč«, »Essayi«, »Ženska bodočnost«, »O ljubezni in zakonu«, »Ljudje

i. dr.* najdemo prekrasne slike ženske, človeka sploh, kakoršen bi moral biti in kakoršen bo po njenem mnenju gotovo v bodočnosti.

Res je težko, skoraj nemogoče združiti ideal, ki nam ga podaja gosa Keyeva, s trpko istino, a vkljub temu zna ta genijalna žena prepričati človeka s svojo silno osebnostjo, z zmagujočo ognjevitostjo in neizprosno zaupnostjo, ki plameni iz vsake njene plemenite besede. Gosa Ellen Keyeva je prava, pristna žena modernega veka, žena, ki se upa polagati prst na rano, ki razkriva, kar je gnilega v državi, v družbi in obitelji, a ne podira samo, nego izkuša tudi nanovo sezidati in postaviti na mesto pokopanih idealov nove, solnčnojasne in blesteče.

M. G.

Miramar.

Plove ščip po nebu, plove,
v morju svit se lesketa,
žarki se igrajo, trepetajo,
skrivajo se v dnu voda...

Mirno, kot da je metuljček,
reže čolnič ribiški morje...
Kot da zatopljen je v sanje,
tiho, nemo čolnič gre...

Glej, zamislile so se ciprese
in molče in zro v nebo,
vstale z njih so bele sence,
legle so na vso zemljo...

To ste vi spomin?!...
Oh, le glej njih bajni ples!
Vstaja v njih življenje novo,
vstaja hrepenenje do nebes...

Rajajte, le rajajte spomini,
vrhom napolnite dušo mi,
daleč njene so nočjo besede,
daleč njene so nočjo oči...

Spitignjev.

Usoda.

Spisala Márica Strnadova.

I.

 ičica je bila deklica kratkih kril in glavice polne kočljivih vprašanj. Slišala je strica, kako je tožil nad bridko usodo.

Usoda, bridka usoda!... Kaj bi neki to bilo!... Aj, aj, kako jo je zanimala ta uganka! Hotela jo je razrešiti s svojo otroško fantazijo, a ni se ji dalo.

Bridka usoda! Hm, si je mislila o zlatem svitu otroške duše — v svoji naivnosti, to je nemara kakšno zdravilo. Čakaj, čakaj! Sedaj se mi pa ni treba več bati za svojo punico. Če mi zboli, ozdravim jo z usodo. Eh, punica, ne boj se, saj ti jo pocukram, da ne bo prebridka. Da, a kje dobiti usodo, kje?

* Vse te knjige čitateljicam iskreno priporočam! Dobé jih tudi v knjižnici »Sploš. slov. ženskega društva« v Ljubljani.

Ured.

Vprašala je mamo, kaj je usoda in kje se dobi.

»Eh, otrok ti, otrok s svojimi brezkončnimi vprašanji! Kako ti naj razložim, kaj je usoda!«

»Mama, ne samo usoda, ampak bridka usoda, tako je rekel stric,« je opomnila s posebnim povdarcem Ničica.

»Da, da, bridka usoda, prav imaš, navadno bridka.«

»Mama, kakor ono zdravilo, katero sem morala piti zadnjič, ko sem bila bolna?«

»Dušica, še bolj, še bolj!«

»Ali je usoda tudi zdravilo, mama, kaj je usoda?«

»Srčice, saj tega ne razumeš, najsi ti tudi razlagam.«

»Mama, prosim, prosim!«

»Nu, nu, potrpi! ... Usoda je zlato jabolko, ki se trklja pred človekom od rojstva do smrti. Človek se žene in peha za njim in dostikrat doganja in ujema ...«

»Aha,« je pohitela Ničica, »torej tako, kakoršna so visela na mojem božičnem drevescu. Da?«

»Da, da, detece, tako jabolko je usoda.«

»Ali mama, jabolko na božičnem drevescu je samo od zunaj zlato!«

»Vidiš, ravno taka je dostikrat usoda. Od daleč se sveti in blišči, ako pa človek ugrizne v tako jabolko, včasih pregrizne črva.«

»Uh, mama, jaz nočem nikdar pokušati tacega jabolka. Ali se pred menoj tudi trklja usoda ... in pred teboj ... pred atekom?«

»Da, da, Ničica, pred vsakim človekom, le vprašaj strica. A poigraj se sedaj s svojo punico, jaz moram na delo!« ...

II.

»Vidiš, punica! Sedaj pa že vem, kaj je usoda, a ti še ne veš. Poslušaj, da ti povem: — Usoda je zlato jabolko ... torej ne boj se več, zlato jabolko, a ne grenko zdravilo ...«

Stric je skrivoma poslušal Ničicino lekcijo in blagroval njeno usodo, katera je bila doslej skoz in skoz zlato jabolko.

»Pazi,« je končala Ničica, »da ne načneš nobenega, še tako lepega jabolka brez mene, da ne pregrizneš črva ...«

»Ni-či-ca!« je poklical stric, stoječ pod odprtim oknom, »pojdi na solnce, glej, kako je prijetno na vrtu!«

»Stric! če me ne boš drgal s svojo brado in če mi poveš, kaj je usoda! Da?«

»Da, da, vse bo po tvojem, le pojdi.«

Priskakljala je na vrt in stricu se je videlo, da je pomladno solnce podvojilo svoje žarke. Dvignil je Ničico visoko v zrak in jo rahlo poljubil na mala usteca ...

»Da, strček, ako me boš vsakikrat tako poljboval, potem se ti pa ni treba obriti.«

»In če te tako?« je vprašal, potegnivši s svojo brado po njenem ličecu.

»Na!« stresla ga je za brado in stekla po vrtu.

»Ničica, čakaj, čakaj, saj te ne bom več. Čakaj, povem ti, kaj je usoda!« Došel je malo begunko in jo prijel za ročico.

»Ali si huda, punčica?«

»Jaz nisem tvoja »mama«, da bi me jezil. Moja mama je ondan rekla ateku: »Ti si pač srečen, da imaš človeka, ki spuščaš lahko nanj svojo jezo.« —

»Vidiš, poišči si tudi ti mamo, a veš, jaz bi nikoli ne hotela biti mama, tudi tvoja ne, ker imaš brado ... Nu, sedaj mi povej, kaj je usoda!«

»Ničica, kaj je usoda? ... Poslušaj! Usoda je zlato jabolko ...«

»Da, ki se trklja pred vsakim človekom, hm, to mi je že povedala mama, vidiš, to že tudi moja punica ve, a ti mi povej kaj več. Ali si ti že kdaj videl tisto zlato jabolko, ki se trklja pred teboj?«

»Da, videl, čutil in srečal sem že svojo usodo. Čudna žena to, čudna s strašno dolgim obrazom.«

»Oh, nemara kakor naša učiteljica!«

»Hahaha, ti šaljivka!« se je nehote zasmel stric. »Ali ti je tvoja učiteljica tako dolgočasna?«

»Oh, strček, strček! ... Pripoveduj naprej,« dostavila je malodušno Ničica.

»Dobro, torej. Da si boš lažje predstavljala usodo, si misli, da je podobna tvoji učiteljici. — Ali je pa tvoja učiteljica vedno dolgočasna?«

»Ne, to ne. Kadar mi kaj lepega pripoveduje, bi jo celo rada imela ...«

»No, zakaj je nimaš rada?«

»Ker vem, da mi ne privošči nobene povesti drugače, kakor če sem znala svojo nalogo.«

»Kako si natančna, Ničica! Glej, s tvojo usodo se ti ne bo godilo nič boljše. Usoda je tudi nekaka učiteljica za človeka, a o tem je s teboj težko govoriti.«

»Ah, težko govoriti, težko govoriti, saj [nisem tako neumna kakor Janko, ki verjame, da so na svetu mačke z dvema repoma! — Nu, povej mi, kakšna je bila tvoja usoda, ki si jo srečal. Podobna moji učiteljici, to že vem.«

»Dobro! Črez ramo ji je visela bisaga.«

»Kaj je bisaga?« se je požurila Ničica.

»Bisaga, to je taka vreča, ki se obeša črez ramo. Pol je visi po hrbtu, pol pa spredaj, a na sredi ima luknjo.«

»Aha, že vem. Tisti mož, ki pobira kosti po vasi, ima tudi tako bisago.«

»Nu, nu, ravno tako je imela moja usoda.«

»In kaj je bilo notri?«

»Da, to je tudi mene skrbelo. Prosil sem jo, naj mi pokaže.«

»A stric, kako si vedel, da je bila žena tvoja usoda?«

»Veš, jako znana se mi je zdela, tako, da sem se ustavil pred njo in jo pozdravil. Nasmejala se mi je in me vprašala: »Ali veš, kdo sem?«

»Ne, dejal sem jaz, znana se mi zdiš, a...«

»Da, da, je rekla žena... Jaz sem tvoja usoda...«

»Ničica, Ničica!« je klicala kratkovidna učiteljica, prihajaje na vrt po svojo učenko.

»Uh, striček, zlati striček, skrij me! Glej, moja usoda gre pome. Uh, uh, danes pa ne bo povesti, nič se nisem učila, pa ne smeš povedati mami!«

»Ni-či-ca!« ...

»Pojdi, pojdi, dušica!« jo je bodril stric.

»A kaj bo s tvojo usodo?«

»Eh, Bog ve, Bog ve... Kadar umrem, zapustim tebi vso tisto srečo z obrestmi, katero je meni dolžna moja usoda,« je vzdihnil raztreseno in bolj zase striček.

»Kako čudno govoriš, da te ne razumem. Steboj je pač težko govoriti... Ali mi poveš do konca?«

»Da, da,« jo je pomiril stric, »a sedaj pojdi, počakam te na vrtu.«

III.

Sedel je na klop pod cvetočimi vejami prekrasne nega jasmínovega grma. Solnce ga je božalo s svojimi nežnimi pomladnimi žarki, zefir ga je pojil z lahnimi valčki cvetoče vesne, ptice so mu gostolele speve ljubezni, a njegovo motno oko je strmelo bolestno, brez življenja, daleč, daleč nekam preko mej vsakdanjega sveta.

»Zakaj je stric vedno žalosten?« je vpraševala Ničica večkrat svojo mamo...

»Da, da, srečal sem svojo usodo,« je razprejal stric svoje misli. »Razveselil sem se tega slučaja kakor upnik, dobivši dolžnika v roke, ki večno obeča storiti svojo dolžnost, naposled pa namesto da bi plačal, pride in zopet prosi posojila. Brrr, a dolgočasna, grozno dolgočasna žena in na rami ji je visela bisaga. Prosil sem jo, naj mi pokaže, kaj je v njej in iztegnil roko, da bi pogledal v bisago. Kako me je grdo pogledala in sunila mojo roko nazaj! Jaz pa sem jo le prosil in prosil!«

»No,« je dejala, »poglej, kaj je v tem koncu, ki mi visi po hrbtu. Tega,« — kazaje na predno polovico bisage, — »ti nikakor ne smem pokazati.«

»Dobro, dobro, pokaži mi vsaj to polovico!«

»Obljubi mi, da ne pogledaš po sili v prednji konec bisage!«

»Obetam, obetam!«

In raztegnila je vrat vreče. Radovedno sem pogledal vanjo!

»Eh, za norca me zopet imaš, kakor vedno,« sem se togotil nad njo! »Minolost svojo itak imam v živem spominu. Zabil bi jo rad, razbito srečo, a ti me še pitaš z njo. Bodočnost, bodočnost, prednji predel bisage mi pokaži, ali jaz obračunim s teboj,« sem dejal, dvigaje pest nad... praznim zrakom, kajti žene ni bilo nikjer več. Le mala beležnica je ležala pred menoj na

tleh. Pobral sem jo in razburjeno listal po njej. Pol beležnice je bilo popisane s svinčnikom. Pogledal sem začetek.

»Usoda...« čital sem naslov in... svoje ime.

»Aha,« sem se razveselil. »Mar mi je tvoje bisage, viseče ti po prsih. Hahaha, usoda, sedaj si se pa ti enkrat ukanila. Tukaj notri gotovo najdem vse, vse!« Čitam, čitam... »ne, ne usoda, človeku pač ni dano, da bi slavil svojo zmago nad teboj!...«

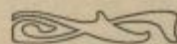
Moja usoda je bila zabeležena samo do tistega dne. Ah, nič novega, nič zanimivega, same vsakdanje reči o nadejeh in prevarah, le vvod s svojim geslom mi je odprl oči in mi pokazal človeško usodo v pravi luči.

Geslo se je glasilo: »Človek ne dobi nobene sreče zastonj, ampak odkupiti mora eno srečo z drugo.«

»A-a-a! odtod tako mnogo Boštjanov Goljfanov!?...«

Nadalje sem čital v vvodu: »Marsikatero srce bi bilo srečno, ako bi pripoznavalo svojo srečo in verovalo vanjo!«

»Da, pripoznavaj srečo in veruj vanjo, ko veš, da jo moraš kupovati in plačevati z drugo srečo, katero začanjaš ceniti šele tedaj, ko si jo zamenjal za novo!...«

Z obiskov.

Spisala Mara Ivanovna Tavčarjeva.

Vesela sem lepih, jasnih dni, ko hitim po svojih uradnih urah, kadar mi dopušča čas, na desno ali levo k svojim bližnjim sosedinjam. Običajno je pri nas, da se posečamo, in rečem vam: lepo je to! Koliko prijaznih spominov hranim v svoji duši, s teh obiskov! Različni so, a skoraj vsi lepi!

Prišla sem k svoji tovarišici v samotni zagorski kot. Sama je bivala, tako sama, da razun ljube mladice ni imela bitja, ki bi bila mogla z njim kaj pokramljati. Sicer je prijazno in ljubeznjivo dekle, a ni ji prišlo, semintja stopiti v vas, na polje, kjer bi malo pokramljala z marljivimi vaščani.

Ko sem prišla, je bila tovarišica na vrtu, ali kakor ga je ona nazivala, v »parku!« Tako krasnega, bujnega cvetja nisem še našla pri svojih kolegijah. Vodila me je po »parku« in mi vedela povedati cele historije o svojih ljubljenukah. Pravila mi je, kako težko pričakuje vsako leto pomladi, ko se pričinja zanj pravo življenje. Takrat seje, sadi, goji, pleve! Res, umetnica je v tem delokrogu! V slovo mi je natrgala kito cvetja. Zdelo se mi je, kakor da se ji trese roka, ko oddaja cvetke iz svojega varstva.

»Mislite si, da nosite s temi cvetkami tudi misli moje, ki sem jih gojila pri negovanju!« mi je dejala.

Drugo sem našla pri slikanju! V zeleni halji je stala pred stojalom in s pravim umetniškim obrazom slikala — tihožitje. Mizo je imela na pol pogrnjeno z belim prtom. Na mizi pa podolgost krožnik in na njem dva raka, rimski kozarec vina, lepo opisano majoliko, šparglje, karfijolo, hruške, jabolka, grozdje, na pol olupljeno citrino, odprte školjke, vejico cvetja i. dr., ob strani pa se je vila temno-rdeča draperija. Po steni so visele njene sličice različnih motivov. Ta prijazni atelier moje koleginja me je presenetil.

Našla sem pa drugod sobico ročnih del. Divila sem se krasnemu vezenju, zanjkanju, kvačkanju. Vsak olepševalni predmet pohištva je bil obložen z umotvori ročnega dela. Krasni vzorci, dovršeno, najnatančnejše delo — priča jasno o izvanredni pridnosti in marljivosti mlade gospodinje. Tožila mi je, da se mora po zdravnikovih navodilih vzdržavati — napora, ker ji peša vid. »Revica,« sem ji dejala, »zakaj pretiravate?« —

Dalje sem posetila koleginja, ki je zelo muzikalna. Igra dovršeno klavir — tudi gosli in kitaro.

Iznenadila pa me je, ko raztegne harmoniko. Ej, to vam je poskočne izvabljalca! Tekmovati bi mogla z marsikterim čislanim godcem. Pravila mi je, da se je privadila temu igranju, odkar slušbuje, in da se ji zdi nekako originalno! Mnogo veselja napravlja vaškim dekletom, ki jih vadi prostovoljno v petju.

»Če boste pridno pele, vam zaigram na harmoniko, da se malo zasučete,« jim rečem včasih in verujte mi, imenitne uspehe imam. Prijateljica je sedla h klavirju, jaz sem vzela v roko kitaro — in rečem vam, prijetno je bilo!

In zopet pridem h tovarišici, ki je presedala vedno in vedno pri knjigah. Občudovala sem nje bogato knjižnico, v kateri so se vrstila dela vseh slovenskih pisateljev; našla sem celo vrsto ruskih knjig v originalu, nadalje mnogo raznojezičnih pedagoških in celo precej naravoslovskih in drugih znanstvenih del. Naročena je tudi na francoski ženski list, ki ga čita s slovarjem v roki. Slovnično obvlada že par tujih jezikov in pozna dobro njih slovnost.

Lansko spomlad sem posetila dve koleginja. Pod visoko lipo sta sedeli na nizkih stolih, imeli sta na kolenih desko in igrali šah s tako pozornostjo, kakor bi šlo za največje tekmovanje. Pravili sta mi, da ne mine dan, da ne napravita par partij, — da pa se hočeta še izuriti popolnoma v tarokiranju, češ, v zimskih večerih pa se pridruživa kolegom! Na moj predlog smo takoj parkrat »vrgle«. Kaj ne: ročnega dela in čitanja se človek tudi naveliča, zato treba včasih kake izpremembe!

Nekatere so mi tožile, kako jim je dolgočasno, ker ni družbe in zabave; v prostih urah ne vedo, kam dejati se! Kaj početi?! Bridko obžalujejo svoj stan in položaj. Kako srečni so ljudje v mestu! Tam se živi in giblje, tam imajo koncerte, gledališče, plese, drsa-

lišče, maskarade, igrišča, predavanja, razstave, shode! V takih krajih, ki so prav koncu sveta, pa je žalostno, da hirajo in umirajo inteligentna dekleta od duhomorne enoličnosti!

Jaz pa pravim: povsod je prijetno, povsod si lahko napravimo zabave, veselja, če hočemo poslušati glasove svojih nagibov! Sčasoma že mine ono sentimentalno-melanholično razmotrivanje, ki mu pravimo, kadar ne vemo, kaj početi: dolgčas. Čudno se mi zdi iz ust dekleta slišati to besedo, ki bi morala biti tuja, neznana našemu ženstvu!

Jaz imam izven službe in uradnega posla skoraj premalo časa zase. Mati moja mi pomaga voditi gospodinjstvo, pa je vedno dela za obe. Sedaj v kuhinji, sobah, perilo, šivanje, likanje itd. Včasih nama pomaga še štiriletna netjakinja — in treba je punčkam kaj novega — drugače ni miru. In če malo postojim, mi hoté, ali nehoté uide pogled na sliko, ki visi pri moji pisalni mizi: Carmen Sylva — piše! Pod sliko stoje besede: »Arbeit und noch einmal Arbeit, das ist der Weg zum Paradiese zurück!« Kraljičinim besedam pritrjujem iz polne duše. Delo je užitek, naš poklic, naš ponos!

Vešči.

Razprostira noč peroti črne,
drevje zлива se s temino néba,
netopir utrujen ne lovi več,
iz noči pokojne pa neslišno
v nizko sobo vešča srfota mi.
Plašno zdrzne stavec se, če hladno
ga pobožajo nelepá krila,
tiho krične dekle, ki ob oknu
pričakuje sladkih gorkih usten,
jaz pa te pozdravljam, vešča siva,
saj znanilka lepših ur si vedno!
Kadar gledam vso lepoto sveta:
krasne cvetke na zelenem vrtu,
mlade deklice se šetajoče
in visoki divni svod nad njimi,
skrči se mi srce v silni boli.
Če pa, siva vešča, tiho prideš,
težke veke rahlo mi zaklopiš,
pridejo metuljci, tvoji bratje,
v suknjah pisanih, odpro mi lepši
svet, kot nosi ga vsa zemlja.
Krasna deva stopi raz livado
sočno, sladko ustni mi zatiska,
v daljnih temnih gozdih pa donijo
harmonije mir, ljubav znaneče...
Vse bogastvo, neizmerna jasna
vsa poljana moja last je, moja...
In zato pozdravljam vselej, vešča,
tvoj prihod v mirni črni noči!

Pavel Golob.

Naša obleka.*

Prva obleka ljudem so bile živalske kože in so še danes mnogim neomikanim narodom. Toda surove živalske kože so posušene trde kakor rog, in zato tudi niso bile pripravne za človeško oblačilo. In začeli so že najstarejši narodi razmišljati, kako bi se dalo temu odpomoči. Napravljali so iz živalske dlake klobučevino; pa tudi iz ličja nekaterih rastlin so si znali splesti in stkati tkanine, ki so bile nekoliko slične sedanjemu našemu platnu.

Kolikor bolj pa se je širila med ljudmi omika, toliko večjo pozornost so obračali tudi na svojo obleko. Že stari Babilonci, Egipčani, Izraelci in Grki so znali mojstrsko tkati, Feničani pa tkanine krasno barvati.

Stari Slovani so se oblačili poleti v platno, pozimi pa v kožuhovino; bili so imenitni krznarji in tkalci.

Naše prababice so same predle na kolovratu prejo za preprosto, a trdno platneno obleko, ki so jo navadno tudi doma barvale. Naši pradedje so le redkokdaj kupovali blago za obleko.

Odkar pa je Anglež Arkwright izumil stroj, ki prede lepše in več stokrat bolj hitro, kakor bi mogle to storiti stotine predic, so postale tkanine cenejše, izdelujejo se lepše in so zato izpodrinile skoraj popolnoma domače pridelke.

Tekom časa pa so znašli ljudje razun prediva tudi druge tvarine, ki se delajo iz njih lahko razne tkanine. Znašli so drevesno volno, kateri pravimo navadno pavola ali bombaž in ki se jo dobiva od nekega drevesa. Najimnitnejša pa je ovčja volna, ki jo zlasti pozimi visoko cenimo. Poleg tega imamo tudi svilo, ki se tke iz svilne niti, to pa izdeluje neka gosjenica, ki se imenuje zato tudi sviloprežka.

Lan, ki se dela iz njega platno, so poznali že pradavni narodi na Jutrovem, odkoder je prišla ta rastlina tudi k nam. Seje se v jeseni ali pa zgodaj spomladi.

Ko se je osulo višnjevo cvetje, začne delati lan okrogle glavice, v katerih je drobno oljnato laneno seme. Kdor hoče imeti tanko predivo, ne čaka, da bi lan docela dozorel, poruže ga že pol zrelega, ga nekoliko osuši in posmuče na grebenu glavice, ki se dela potem iz njih laneno olje. Komur pa je za seme, ta pusti lan popolnoma dozoreti; tak lan daje pusteje in debelejšje predivo.

Konoplja daje tudi predivo; iz njega se dela platno, ki se imenuje konopnina. Konopnina je mnogo trdnjša od lanenega platna in se porablja zato za jadra na ladjah, za vreče i. dr., konopnena preja pa za vrvi.

Platno je domače ali tvorniško. Domače platno je trpežnejše od tvorniškega. Ker se dela navadno iz

nebeljene preje, je tudi platno nebeljeno ali surovo. Beli se na solncu ali s klorovim apnom, ki pa tkanino razje. Najboljše je, da se razgrne platno po trati ali peskovini ter se večkrat poškropi z vodo, da solnčni žarki tem vspešnejše vplivajo nanj; tudi se mora večkrat obračati, da je na obeh straneh enako belo; po dvakrat na teden se pa izpari z lugom, kar zelo pospešuje beljenje.

Tvorniško platno je navadno škrobljeno ali štir-kano, da lepše izgleda. Največ ga izdelujejo na Angleškem, v Šleziji, na Saksonskem, na Češkem in Moravskem.

Kadar kupuješ platno, je gotovo najvažnejše vprašanje, ali je platno pristno, čisto laneno, ali je ponarejeno, pomešano z bombaževino. Včasih je že v predivu pomešan bombaž ali pavola, potem je še težje spoznati prevaro. Tako platno je sicer prav lepo, a ni tako trpežno, kakor čisto laneno platno.

Razločiti pravo platno od ponarejenega, ni lahka stvar. Najzaneslivejši pripomoček je povečevalno steklo ali mikroskop. Skozi povečalo se vidijo lanene niti kakor svetle, gladke in okrogle cevi, bombaževe niti pa so bolj ploščnate, trakovom podobne in nekoliko sukane.

Ker pa nima vsaka gospodinja povečalnega stekla, je dobro pomniti, da je laneno platno bolj svetlo kot bombaževina, ako se spravi škrob iz njega. Precej zanesljivo znamenje, da je platno pristno ali pravo, je tole: ako pretrgaš krajec bombaževine, se trga pravilno rad in ravno; laneno platno pa, ako je dobro in ne razjedeno od klorovega apna, se sploh trgati ne da, ali pa se trga nepravilno, tako da se kažejo dolgo poprečne niti ob raztrgani tkanini, ali kakor pravimo podomače: scefra se. —

Ako izpereš iz kosca platna prav dobro škrob in pomočiš potem suho cunjico v laško olje ter jo dobro ožmeš, postane z bombažem pomešano platno progasto ali madežasto: lanene niti se namreč napijó olja ter postanejo prozorne, bombaževe pa ostanejo bele. To se kaže tem bolj, ako položiš oljnat kosce na kako temno podlogo. — Končno še pripominjam, da se dajo iz lanenega platna izvleči dolge niti, dočim se bombaževe niti rade trgajo in razvlečejo.

Predivo za bombaževino prejo in tkanine daje drevo bombaževca. Prvotna domovina bombaževca je Vzhodna Indija; dandanes pa ga goje tudi v velikih nasadih v južnih krajih Severne Amerike, pa tudi v Avstraliji, v Egiptu, na Grškem in na Laškem, da, celo v Dalmaciji so vspešno zasadili to koristno rastlino. Drevo bombaževca ima precej velike cvetove, ki se razvijejo v okrogel sad orehove velikosti. Ko ta sad dozori, se razpoči in prikaže se svetlobeli ali rmenkasti bombaž, ki je vanj zavito seme.

Nekdaj so bombaž tudi predli na kolovratu, dandanes se pa prede le na predilnicah. Seveda se mora prej bombaž očistiti in zrahljati. Iz bombaža se nareja

* Natančen opis o postanku obleke najdeš v »Letnem poročilu« Uršulinskih šol leta 1899/1900.

tudi sukanec za šivanje, za pletenje in vezenje ter vata. — Imamo razne vrste bombaževega blaga, kakor: katon, nanking, širting, šifon, muslin, mul, tul, barhent, baržun in še drugo. Tudi v Ljubljani imamo predilnico za bombaž.

Volnene tkanine rabimo največ za zimske obleke. Volno dajo ovce, kašmirka in angorska koza, ki živita v Aziji. Lepo volno dajeta tudi ameriška vikunja in alpaka; tudi iz kameline dlake se delajo volnene tkanine. — Iz volne se izdeluje sukno, flanela, pliš i. dr.

Volna je mnogokrat pomešana s pavolo. Da pozivemo, ali je volna čista, ali pomešana s pavolo, naredimo takole: krpico sukna ali druge volnene tkanine razpulimo v nitke, katere posamič zažgimo. Pavolnate niti zgore s plamenom, volnate niti pa ne gore rade, delajo ogelj in imajo duh po zapaljenem rogu.

Najdražja je svilnata obleka. Kakor sem že rekla, dobivamo svilo od sviloprejke. Ta gosenica namreč izpušča iz sebe, ko se zapreja, nekak sok, ki se jako sprijemlje; ta sok se na zraku strdi v tanke niti, in vanje se zavije gosenica ter počiva v tem mešičku, dokler se ne izpremeni v popolnega metulja. Ta mešiček se da pa le tedaj razviti, če metulj še ni prilezel iz njega, ker bi ob tem prejedel niti. Zato se vržejo mešički že prej v krop, da pogine sviloprejka, ali pa se jo umori s suho vročino ali z močnim trpeninovim duhom. Te mešičke potem razvijejo in dobe tako svilnate niti, ki jih na poseben način izperejo in skuhamo, potem pa se tkó v svilo.

Poleg že naštetega blaga imamo še kožuhovino ali krzno. Najlepšo in najdražjo kožuhovino dajejo nekatere divje živali severnih krajev. Tudi krtova koža je lepa in jako draga; jopa iz krtovih kožic velja več sto goldinarjev. Tudi jope iz razne druge kožuhovine stanejo skoraj celo premoženje...

Neki pregovor pravi, da obleka dela človeka, zopet je pa tudi res, da obleka lahko uničuje človeka. Mnogo ljudi je, ki se šopirijo in nosijo čez svoj stan; vse, kar imajo, izmečejo za svojo obleko, da se morejo ponašati ž njo pred svetom, zato pa morajo delati dolgove ali stradajo. Nekatere nespametnice pa se stiskajo v ozko obleko in škodujejo zdravju, ko je vendar najlepše telo tako, kakoršno je od narave.

Obleka ima nalogo, da nam vzdržuje telesno toploto, zato pa ne sme biti pretesna, da nas ne ovira pri gibanju in ne zadržuje izhlapevanja na telesu. Poleg tega nas uči tudi že sveto pismo, čemu smo oblečeni: ko sta grešila Adam in Eva, sta se zavedla svoje sramote in sta se zavila v figovo perje... Kdor pozabi na ta dva namena obleke ter posluša, kaj zahteva neumna moda, ta si le prepogosto kvari in uničuje zdravje!

Kako strašno bedasta je včasih moda! Nekatere ženske pa nič ne mislijo, nič ne vidijo ter posnemajo vse, kar si je izmislila kaka imenitna gospa ali kak krojač v Parizu, na Angleškem ali na Dunaju. Treba

pa vendar pomisliti, da majhnim in debelim ne pristojata to, kar se morda imenitno poda velikim in vitkim in narobe. Črno laske bi morale nositi druge barve kot zlatolaske, in končno stare naj bi se nosile drugače kakor mlade.

Tudi v obleki naj kaže ženska nekaj svojega, svojo individualnost in naj ne posnema v vseh podrobnostih drugih.

Res je sicer, da je ženska smešna, če se nosi prav po starem, zato je prav, da gleda v splošnem na modo. Toda vsake bedarije pa tudi ni potreba posnemati. Glavna stvar je, da obleka lepo pristojata telesu in obrazu ter da je čista. Čista obleka in posteljina pospešuje zdravje človeka. Čedna in snažna obleka nas prikupi ljudem. Naj bo oprava še tako borna, ako je le snažna, pa pristojata lepo; zamazanega, zanemarnjenega človeka se vse ogiblje.

Kolikor bližje je obleka koži, tem lepša in čistejša naj bo! Toda kako rado se dogaja prav narobe. Marsikatera ženska misli, da zadostuje, če ima le vrhno obleko lepo in čisto; spodaj je pa vsa strgana in umazana. Kadar dežuje in prizdigajo take neredne ženske svoja krila, boste videli spodaj zamazane nogavice ter strgana nečista spodnja krila. Ženska pa, ki se nosi tako, ne bo nikdar dobra gospodinja in tudi svojih otrok ne bo mogla navajati k čednosti, snažnosti in redoljubnosti, če teh lepih lastnosti sama ne pozna. Poleg tega se umazana, razmršena in strgana ženska kmalu priskuti možu, ki išče potem — zabave — drugje! Čednost, redoljubnost je prvi pogoj dobre gospodinje!

Iz ženskega sveta.

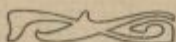
† Biskup Josip Juraj Strossmayer. 8. aprila je umrl v Djakovem največji Jugoslovčan, dolgoletni neposredni voditelj hrvatske narodne stranke, mecen najraznovrstnejših jugoslovanskih naprav, 91 letni starček, škof J. J. Strossmayer. Ta vzorni duhovnik je podpiral v bogati meri hrvatsko slovstvo in hrvatsko umetnost, ustanovil je jugoslovansko galerijo slik v Zagrebu s tem, da ji je podaril bogato zbirko slik, vredno nad pol milijona goldinarjev, sezidal je več šol ter krasno cerkev v Djakovem. Zanimal se je tudi zelo za Slovence ter jih podpiral celo dejanski. Bil je odločen propagator za veliko jugoslovansko državo ter svobodomiseln, najvišjega spoštovanja vreden duhovnik... Umrlo je njegovo telo, njegov duh, njegova dela pa ostanejo živa na veke!

Ženski medicinski zavod v Peterburgu je postal soveljaven z univerzo in dobiva od države veliko pod-

poro. Letos je dobil 86.000 rubljev, prihodnje leto pa dobi 130.000 rubljev podpore. Na Ruskem sedaj vsled rusko-japonske vojne pač zelo primanjkuje zdravnikov, in zato so tudi ženske zdravnice prav dobrodošle.

Laura Marholmova, nemška pisateljica, ki je postala slavna vsled svojega nenavadnega dela »Das Buch der Frauen«, je nedavno zblaznela. V Monakovem jo je odvedla policija mahoma in proti volji njenega moža, — švedskega pisatelja Ole Hamsona, — v blaznico. — Marholmova razkriva v svojih spisih z uprav umetniškim zanosom in z umetniškimi barvami, polnimi najfinejših nijans, žensko dušo. Naj bi tudi Slovenke čitale njeno najboljšo delo »Das Buch der Frauen« ter prelepo, čustva bogato knjigo »Zur Psychologie der Frau«. L. Marholmova se je poizkušala tudi v leposlovju, toda na tem polju ni imela tako lepih uspehov.

Gospa Curie, slovita fizikinja, ki je dobila preteklo leto Nobelovo nagrado, je bila imenovana nedavno za načelnico fizikalnih del na pariškem znanstvenem vseučilišču.

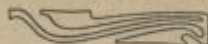
Doma.

Sirova močnata jed. Primešaj 1 kg kravjega sira 6 jajec, osminko litra goste sladke smetane, 12 dek sladkorja, 8 dek žemelnih drobtin, 4 deke sesekljanih mandljev, nekoliko rozin in nastrganih limonovih olupkov. Namaži to za prst debelo na shajano testo, ki naj bo tudi prst debelo ter peči ta kolač pol ure v pečici. Sir se ne sme dosti zarumeneti, marveč mora ostati mehak.

Vkuhanu sadje ohraniti pred plesnivostjo. Ako ti začne kompot plesniti, zmešaj na en liter sadja en gram salicilove kisline prav dobro z nekoliko mrzle vode. Potem odlij s sadja sok ter ga precedi. Primešaj mu nekoliko jesiha in sladkorja ter ga prekuhaj. Ko že vre, mu prideni stopljeno salicilovo kislino. Sok naj vre še nekaj časa, potem deni sadje zopet v čisto pomite kozarce, nalij jih s sokom in jih zaveži.

Jajčni sneg. Da stepeš beljake lažje in urno v sneg, jim primešaj za noževno konico soli. Dobro je tudi, da postaviš kotliček z beljaki na led, ali ga vtakneš v zelo mrzlo vodo.

Perilo. Da bo perilo lepo belo, prideni vodi, ki ga pereš v njej, očičenega boraksa, in sicer na 30 litrov vode eno pest boraksa. Finejšemu perilu, n. pr. zastorom, čipkam i. dr. pa primešaj lahko še več boraksa, ki ne pokvari niti najmanjše perila, nego omehča najtršo vodo ter si prihraniš z njim mnogo mila.

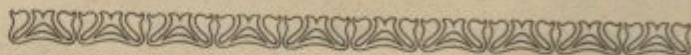
Raznoferosti.

Žensko mesto. Menda edini kraj, v katerem se ženskam bolje godi kakor moškim, je mesto Troy v državi New-York. Tu šivajo ženske ovratnike in golenice ter peró perilo skoraj za pol države. V tovarnah in pralnicah dela 10.000 deklet, ki zaslužijo na teden po 60—100 K. Moški opravljajo tu le surovejša dela, (porabijo jih za čedenje strojev, za kurjače in dr.) in dobivajo zato le po 40—45 K na teden. Nedavno je priredilo v Troyu 4000 deklet velikansko veselico, ki je zanjo prispevala

vsaka 4 K. Zato pa je smela povabiti vsaka po enega prijatelja. Toda izmed 8 deklet se je posrečilo povprečno samo eni dobiti prijatelja. Vseh moških je bilo okoli 300. Po možitvi ta dekleta baje ne hrepene zelo, ker izgube potem lepi zaslužek. Delodajalci skrbje za dobra stanovanja svojih delavk, dekleta imajo svoje klube in društva ter sploh žive jako prijetno in zadovoljno.

Krinolina. Že preteklo leto se je bilo bati pošasti — krinoline, toda v zadnjem trenutku se je še odstranilo to zlo. Kakor pa javljajo sedaj najnovejše pariške vesti o modi, uporabljajo prvi francoski krojači za nova spomladanska krila toliko žice, jekla in ribje kosti, da se je bati kar najbolj novega preporoda — krinoline. Obleke pa so narejene tako, da treba samo za eno toaleto 30—50 metrov blaga ene širjave. Kakor znano, si je omislila prvokrat krinolino neka vladarica, ki je bila v blagoslovljenemu stanu in ki je hotela to še nekaj časa zakriti. No, »modne« dame so to nošo prav po opiče hitro posnele in so si tudi omislile taka ostudna krila. Morda je tudi sedaj doletela kako visoko gospo ista »nesreča«, kakor nekdanje omenjeno vladarico; no, in ker menda niso postale dame od istega časa nič pametnejše ter se našemljajo z vsem, kar je moderno, — ne misleče na to, ali dotična obleka tudi res pristojna njih telesu in njih osebnosti, — bodo bržčas zopet z veseljem igrale ulogo — opice.

Naša hrana. Največ skrbi dela vsaki gospodinjji pač hrana, kajti ne le da mora vsak dan kuhati, ampak mora tudi vsak dan postaviti kaj družega na mizo, sicer bi bila njena kuhinja prejednolična in bi se kmalu naveličal mož, kakor tudi otroci in družina. Pa tudi naše telo nujno zahteva vedno izpremembe v hrani, ker le na ta način dovajamo svojemu telesu vse potrebne snovi, kar je posebno velike važnosti pri otrocih. Pri tem pa mora imeti vsaka gospodinja pred očmi, da kolikor bolj priprosto so jedila pripravljena, toliko bolj so prikladna našemu želodcu. Ravno tukaj prevelika umetnost več škoduje kot koristi. Paziti pa tudi mora na kvaliteto ponujanih živil, ker ravno pri teh se dogajajo vkljub vsem postavam še nepravilnosti in brezvestnosti. V prvi vrsti moramo opozoriti vse gospodinjje na cikorijo. Pri tem predmetu je odprta brezvestnim fabrikantom široka pot k izkoriščanju konzumujočega ljudstva, in zategadelj je potrebna posebna pazljivost pri nakupovanju cikorije. Vsekakor pa lahko vsaka gospodinja brez skrbi kupi Ciril-Metodovo ali pa Zvezdno cikorijo, kajti to je domače in pristno blago, narejeno z vso skrbnostjo iz pristne cikorijske korenine. Vrhtega se prodaja prva še v prid naši šolski družbi sv. Cirila in Metoda, kar bi morala vpoštevati vsaka Slovenka.

Cenjene bralke!

Akoravno sprejmete danes šele peto številko »Slovenske Gospodinjje«, ste vendar gotovo že prepričane, da je naša resna volja, Vam nuditi lepo in kratkočasno, kakor tudi potrebno in koristno berilo. Pri tem pa morate še vpoštevati, da dobi »Slovensko Gospodinjjo« vsaka Slovenka na zahtevo zastonj, v prvi vrsti pri svojem trgovcu, — ako kupuje Cirilovo ali Zvezdno cikorijo, — kajti ta dobi od nas gotovo število vsake številke, da jih lahko razdeli med odjemalce cikorijske, ki jo izdeluje »Prva jugoslovanska tovarna za kavine surogate in sladno kavo v Ljubljani«.

Ker nimate tedaj nobenih stroškov za list, si boste gotovo prizadevale, da se list razširi in udomači v vsaki slovenski hiši. Na ta način nas boste ne le podpirale, ampak tudi koristile domači stvari.

Prosim Vas pa tudi, da zahtevate vselej in povsod le Ciril-Metodovo in pa Zvezdno cikorijo.

